

ХАНС-ДИТРИХ ГЕНШЕР: „ТОВА БЕШЕ ЕВРОПЕЙСКА РЕВОЛЮЦИЯ ЗА СВОБОДА“

октомври 1999 г.

- Господин Геншер, Берлин е един особен град. Даже много особен. Над 10 000 дни в него имаше нещо много ужасно - Стената, която разделяше не само града и Германия, но и света. Докато на девети ноември 89-а изненадващо дойде новината - границата е отворена. Каква беше в действителност ситуацията преди падането на Стената. Можеше ли тогава германската дипломация, германското правителство да предвидят тези събития?

- Първо искам да се съглася с Вашата оценка, че разделението на света и Европа се символизираше особено от Стената в Берлин. Това потвърждава тезата, че Германия като страна в средата на Европа по особен начин е свързана със съдбата на Европа, защото разделянето на Германия и Берлин беше и разделяне на Европа. Затова вниманието се концентрираше особено върху положението в Берлин. Естествено, за германския външен министър по онова време, бе важно събитие, когато Горбачов и Шеварднадзе поеха отговорността в Съветския съюз. Спомням си как на първи февруари 1987 година в Давос призовах Западния свят да възприеме сериозно Горбачов и да не пропилее един исторически шанс. Беше ясно, че задействаната от Горбачов политика означаваше съвсем ново мислене, че това ново мислене бе насочено към преодоляването на разделението в света и в Европа. Не можеше в Европа да има обединение без Германия, както Германия не можеше да се обедини без Европа да се обедини. Такова беше убеждението. Това са двете страни на един и същ медал. Движението, насочено към демокрация, свобода, бе предвидимо и затова още през септември 1988 г., когато в Ню Йорк се срещнах със съветския външен министър Шеварднадзе, му казах как аз предвиждам развитието на събитията през 1989 година. Казах му, че ние очакваме, ако хората в ГДР през лятото на 1989 година демонстрират за свобода и демокрация, съветските танкове да не ги смажат, както се случи на 17 юни 1953 г. Това означава, че ние очаквахме такова развитие. Никой не можеше да предвиди, че Стената ще падне точно на девети ноември. Но че ще падне при едно такова развитие - това беше предвидимо.

- Вашият съветски колега тогава, Едуард Шеварднадзе, каза, че в този момент светът е стоял пред Трета световна война. На девети ноември 1989 година от 40 000 до 50 000 съветски танкове са били готови да тръгнат в посока Запад. Беше ли положението толкова сериозно? Кое спря тези сили?

- Мисля, че в голяма степен за това особено трябва да благодарим на Шеварднадзе и Горбачов, че тези танкове не тръгнаха. Това беше естествено и в резултат на западната политика, която бе насочена към създаването на доверие. Трябва да се види, че източната политика на Федералната република или реши много двустранни въпроси, или на други най-малкото намали остротата. В отношенията със Съветския съюз, с Полша, с Чехословакия, с тогавашната ГДР. По-правилното обаче е, че със Заключителния акт от Хелзинки от 1975 г. бе подготвен пътят, и то чрез сътрудничество. Мисля, че с това бе създаден климат на доверие, който имаше своето въздействие и в Москва. По този начин Горбачов и Шеварднадзе можеха да водят отговорна политика и, от друга страна, хората в ГДР, които се застъпваха за демокрация и свобода, да покажат висока степен на отговорност.

- На следващия ден, 10 ноември 1989 г., имаше един митинг с над 40 000 берлинчани, в който участвахте вие, канцлерът Хелмут Кол и Вили Бранд. Не беше ли този митинг решаващ, за да се избегнат проблемите със съветските войски. Точно тогава като че ли е даден сигнал към Москва. Тогава Хелмут Кол каза: „Ние разбрахме“. Това се приема като сигнал към Буш и Горбачов.

- Бяха повече от 40 000. По-важното бе, че за първи път от десетилетия в него участваха и немци от източната част и от околностите на Берлин. Митингът бе пред кметството „Шьонеберг“. Горбачов имаше страхове, че от този митинг може да излезе нещо, което да се пренесе от Западен към Източен Берлин. Такива намерения нямаше. Важно бе значението на този митинг и речите, които се държаха, да се оценят правилно. Затова по време на речта си на този митинг отправих ясен сигнал не само към немците, но и към народите на Европа и Съветския съюз, че тази Германия знае своите отговорности, че искаме да живеем в мир със съседите си. Казах също, че няма да се предприеме нищо в посока корекция на границите. Много ясно го казах за границата „Одер - Ниса“ с Полша. Използвах тази реч, за да изпратя политически сигнал, че обединението на Германия няма да бъде във вреда за Европа, че напротив, в

действителност решава един проблем.

- Тогава немският народ е бил най-щастливият. След девети ноември обаче започна един труден период за немската дипломация. Имам предвид договора 2+4. Кое бе решаващо тогава за Москва, Лондон, Париж. Госпожа Тачър например тогава казва: „80 милиона немци са твърде много“, а френският президент Митеран: „Реката сама ще намери пътя си“.

- Решенията по договора 2+4 се взеха много компетентно. По същество трябваше да се отговаря на малко въпроси. Единият въпрос бе: Обединение на Германия - да или не? Един друг бе: Какъв ще бъде статутът на обединена Германия. Ще принадлежи ли обединена Германия към Европейската общност, ще членува ли в НАТО или ще бъде неутрална, или ще бъде във Варшавския договор. Друг въпрос бе за границите, какво ще се обединява. Още през септември в Обединените нации казах, че нямаме намерение да поставяме под съмнение Източната граница. Винаги съм повтарял това. Ние казахме много ясно какво трябва да се обедини - Берлин, Федерална Република Германия, ГДР. Не повече, но не и по-малко. Това означаваше, че волята за обединение не се простираше към областите отвъд Одер и Ниса. Това имаше важно въздействие във връзка с членството в Европейската общност нямаше проблеми в Москва. Това бе резултат от новото мислене на ръководството там. Много по-сложен бе въпросът със статута в НАТО. В разговорите си винаги съм казвал, че Германия е член на Западния съюз и като такъв много повече би допринесла за стабилността в Европа, отколкото ако е по средата, между фронтовете. Това сме го имали често в миналото. Получихме много ясна подкрепа от американците по този въпрос, за които въпросът за границата бе от решаващо значение. Това, както се знае, бе по-малък проблем за мен, отколкото за ХДС/ХСС. Почувствах също, че президентът Митеран, както и външният министър Дюма, много ясно и еднозначно се застъпиха за германското обединение. Както за американците, така и за Митеран бе важен въпросът за източната граница. При Митеран имаше още нещо, той бе заинтересуван обединена Германия да продължи пътя на европейската интеграция. В решаващия разговор с него на 29 ноември 1989 г. в Париж му казах, че непоколебимо ще продължим по пътя на европейската интеграция. По-сложно бе поведението на госпожа Тачър. Когато обаче почувства, че САЩ са категорично за германското обединение, тя всъщност само изрази своето недоволство. Въпреки това тя, с изключение на някои дребни неща в деня преди подписването на договора, не предприе нищо. Важно бе поведението на Вашингтон и Париж, и голямото разбиране на Москва.

-Тогава един телефонен разговор, преди посещението Ви с канцлера Кол в Кавказ, е решил всичко. Ставало е дума за НАТО...

- Да. Това бе на разговора през януари 1990 година. Ставаше дума за това дали немците да се обединят или не. Въпросът за статута тогава не бе обсъждан. В началото на февруари в Отава се договориха разговорите 2+4. Там се решиха тези въпроси. По въпроса за статута на обединена Германия като член на НАТО имаше много интензивни американо-съветски разговори. Те доведоха до това, което каза Горбачов: Право на германците е да изберат сами и свободно своя Съюз. Това междувпрочем е залегнало в Заключителния акт от Хелзинки. Този въпрос бе решен много преди Кавказ. В Кавказ ставаше дума за други неща, например колко големи трябва да са германските въоръжени сили. Още на преговорите преди това между мен и външния министър Шеварднадзе беше ясно, че въоръжените сили на обединена Германия трябва да бъдат между 350 000 и 400 000 души. На мен ми беше напълно безразлично дали ще бъдат 350 000 или 400 000, защото знаех, че с едно напредващо сътрудничество между Запада и Изтока така или иначе ще се стигне до редуциране. Затова в Кавказ цифрата, която казах, бе по средата - 370 000. Там ставаше дума как и в какъв срок съветските войски ще се изтеглят. Как можем да помогнем на съветското ръководство да изгради жилища на завръщащите се войници. Там бе договорена една сума, която ние платихме. Значи по същество решенията бяха взети преди това. На 12 септември 1990 г. в Москва в кръга на външните министри подписахме договора 2+4.

- Всеки анализ съдържа в себе си и прогноза. Немското обединение е същевременно и пример за европейското обединение, казват много политици. Има обаче и много скептици, които казват следното - Стената падна, но останаха много бариери. Например за нас, българите, е много важна Шенгенската проблематика.

- Винаги съм казвал, че съдбата на Германия е неразделно свързана с европейската. От това произлиза, че немското обединение подготвя пътя за единството на Европа. Аз лично неотменно продължавам да съжалявам, че Европейската общност не се реши да започне преговори за членство с всички асоциирани страни. Това действително е за съжаление. Винаги съм бил за това - да се започнат преговори с всички и това дава отговор на Вашия въпрос. Винаги съм бил на мнение, че трябва да се даде шанс за равен старт на всички. При това като се знае, че някои ще постигнат целта си по-рано, но шансът за равен старт е предпоставка за това. Когато се вземаше това решение, не можеше да се предвиди какво ще бъде развитието в отделните страни. Мога да се надявам, че това решение бързо ще се коригира. Много съжалявах за това и тогава критично се изказвах, при това публично, даже още когато моята партия бе в правителството. Независимо от това тогава, както и сега, съм на мнение, че това бе тежка грешка.

- Господин Геншер, един последен въпрос. Един въпрос, който си струва. Според Вас, кое в крайна сметка тогава бе от решаващо значение - хората или световната политика?

- И двете. Решението само по себе си за свобода и демокрация можеше да се вземе само от хората. Ако те не го искаха, то нямаше да дойде. Но световната политика трябваше да създаде рамковите условия за една революция. Това, което тогава стана, бе една революция, която междувпрочем и до днес не е завършила. Тя продължава. Задача на нашата политика бе да се създадат предпоставките за това. И ние ги създадохме чрез договорите с Москва, Варшава, Прага и с тогавашната ГДР, както и със Заключителния акт от Хелзинки. Заключителният акт от Хелзинки внесе в отношенията Запад – Изток нещо, което никога до тогава не е било предмет на диалога Запад - Изток. А именно демокрация, човешки права, право на самоопределение, но и икономическо сътрудничество. Тази философия създаде коренно различно положение. Ще отида по-нататък, като кажа, че без тази политика, която наричаме политика на разведряването, трудно бихме могли да си представим, че тогава в Политбюро в Москва би се взело решението за Горбачов да стане генерален секретар. В атмосферата на Студената война със сигурност друг би станал през 1985 година генерален секретар. Това означава, че трябва да имаме предвид две неща - климат на доверие и сътрудничество, но и воля на хората да поискат свобода и демокрация. Хората, които изразиха тази воля за свобода, заслужават голям респект и признание. Аз самият съм от бившата ГДР. Живях там до 1952 година и открито ще ви кажа, че през есента на 1989-а бях много горд, че след всичко, което се случи през този век, немците излезнаха на улицата заради свободата и демокрацията, демонстрираха мирно и много отговорно. Това, което тогава се случи в Берлин и в ГДР, имаше паралелно развитие и в други страни от Варшавския договор. Това беше европейска революция за свобода.